

מצרים מתחמשת

יפתח ש. שפיר וקשיש פרפיאני

מאז עלה עבד אל-פתח א-סיסי לשלטון עוסקת מצרים בתהליך מקיף של התחמשות מחודשת. אולם למרות שמצרים עדיין נהנית מסיוע צבאי אמריקאי נרחב שניתן לה מאז הסכמי קמפ דייוויד עם ישראל, היא נעזרת עתה בתרומות גדולות ממדינות המפרץ כדי לגוון את מקורות הנשק שלה, וחותמת על עסקאות נשק גדולות עם צרפת ורוסיה. מאמר זה מנתח רכישות אלה ומעריך את ההשלכות הפוליטיות של מה שנראה כסימן לאי-שביעות רצון מצרית מארצות-הברית, ובוחן את המשמעות הצבאית עבור מצרים וישראל.

מילות מפתח: מצרים, רכישות נשק, צרפת, רוסיה, ארצות-הברית, עבד אל-פתח א-סיסי

אוניית הסער האמפיבית החדשה של הצי המצרי מסוג 'מיסטרל', הנושאת את השם 'גמאל עבד אל נאצר', הגיעה לנמל אלכסנדריה ב-26 ביוני 2016.¹ הספינה האחות שלה, 'אנואר א-סאדאת', נכנסה בשערי הנמל ב-6 באוקטובר 2016.² הגעתן של ספינות אלה מסמנת שלב נוסף בחתירתה של מצרים להתחמשות מחודשת ומקיפה בשנים האחרונות. היא מסמנת שלב חשוב גם בניסיונה של מצרים לגוון את מקורות הנשק שלה, ולשחרר עצמה מתלות בלעדית בארצות-הברית. המאמר הנוכחי סוקר מגמה זו ומנתח את ההשלכות על מצרים ועל האזור.

הסיוע האמריקני

בין השנים 1948 ל-2015 העניקה ארצות-הברית למצרים סיוע חוץ בשווי של 76 מיליארד דולר בקירוב, ובכלל זה 1.3 מיליארד דולר בסיוע צבאי שהוענקו מדי שנה מאז 1987.³ הסכם השלום שנחתם ב-1979 בין ישראל למצרים פתח

יפתח ש. שפיר הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי. קשיש פרפיאני נושא תואר ב.א. מאוניברסיטת מומבאי ותואר מ.א. מהאוניברסיטה הטכנולוגית בסינגפור, הוא מתמחה במכון למחקרי ביטחון לאומי.

עידן של תמיכה כספית אמריקאית בשלום בין ישראל לשכנותיה. על פי דוח המשרד לביקורת המדינה של ארצות-הברית (GAO) משנת 2006, הסיוע הצבאי האמריקאי היווה 80 אחוזים מעלות רכישות הנשק של מצרים.⁴ נתון זה חזר על עצמו בדוח שירות המחקר של הקונגרס (CRS) משנת 2013, שהעריך כי הסיוע הצבאי האמריקאי נאמד בשליש מכלל תקציב הביטחון הכולל של מצרים.⁵ עם זאת, התמונות החוזרות של טנקים ורימוני גז תוצרת ארצות-הברית שהופעלו נגד מפגינים בכיכר תחריר במהלך 'האביב הערבי' ב-2011, "הביאו לבחינה ביקורתית של ההיקף ההיסטורי והחריג של הסיוע הצבאי האמריקאי למצרים".⁶

מצרים השיקה תוכנית מקיפה להתחמשות מחודשת בסוף 2012, מייד עם מינויו של גנרל עבד אל-פתח א-סיסי לתפקיד שר הביטחון על ידי מוחמד מורסי. חודש בלבד לאחר מינויו פרסמה מצרים כי גרמניה הסכימה למכור לה שתי צוללות מדגם 209.⁷ באותו זמן הסיוע הצבאי האמריקאי עדיין זרם, ועסקאות נשק שנחתמו זמן רב קודם לכן מומשו בפועל. בין אלה ניתן לכלול עסקה של עשרים מטוסי קרב מסוג F-16C/D, עשרה מסוקי קרב מסוג "אפאצ'י" AH-64D, ו-125 ערכות נוספות לטנקי מערכה מדגם M1A1, שנועדו להרכבה במצרים.

ביוני 2013 הפיל הצבא המצרי את משטר מורסי, ושר הביטחון א-סיסי תפס את השלטון בפועל, ונבחר רשמית לנשיא ביוני 2014. בעקבות התפתחות זו הקפיא ממשל אובמה באופן מיידי את האספקה של כל סיוע צבאי נוסף, כביטוי לאי-שביעות הרצון האמריקאית (הן של הממשל והן של הקונגרס) מן הנסיגה מן הדרך לדמוקרטיה ומהדיכוי הצבאי של הפגנות אזרחיות במצרים. ההקפאה הופשרה בהדרגה ב-2015, ומאז עלייתו לשלטון של א-סיסי הרחיבה מצרים את תוכנית ההתחמשות המחודשת המקיפה שלה. אלא שבניגוד חסר תקדים לקשריה הצבאיים המסורתיים עם ארצות-הברית, החלה מצרים יותר ויותר לפנות ליצואניות נשק אחרות כגון צרפת ורוסיה, כדי להפחית את תלותה בארצות-הברית.⁸

הקשרים עם צרפת ועם רוסיה

בפברואר 2014 בחר א-סיסי ברוסיה כיעד לביקורו הראשון במדינה לא ערבית מאז ההפיכה הצבאית שהדיחה את מוחמד מורסי. לקראת הביקור הצפוי הועלו השערות על עסקה אפשרית לרכישת נשק מרוסיה בשווי של כשני מיליארד דולר. סקירת תגובתה של התקשורת המצרית לנסיעתו של סיסי למוסקבה הצביעה על כי "יש תמיכה רבה בכך שקהיר תגוון את ספקיות הנשק שלה".⁹

הפרטים המדויקים של עסקה זו מעולם לא פורסמו באופן רשמי. הוזכרו כמה מערכות נשק שונות, בעיקר על ידי העיתונות הרוסית, וכן הערכות לגבי היקף העסקה שנעו בין שניים לשלושה וחצי מיליארד דולר. נכון לאוקטובר 2016 אף

עסקה טרם מומשה, וקשה לדעת מה הוסכם בפועל. הרשימה להלן מסכמת את הרכישות הסבירות ביותר:

1. כ־46 עד 50 מטוסי קרב מסוג Mig-29M/M2. על פי מקורות רוסיים, הם יסופקו מ־2017 ואילך.¹⁰

2. מערכות הגנה אווירית לטווח ארוך Antey-2500 (ידועה גם כ־S-300VM או בכינויה המערבי SA-23 "גלדיאטור") עם יכולת נגד טילים בליסטיים. מקורות רוסיים טענו שהמערכת כבר מבצעת במצרים משנת 2014, למרות שנראה כי מדובר בהגזמה.¹¹

3. כ־50 מסוקי קרב מסוג Ka-52. אלה היו חלק מהחבילה לרכישת אוניית הסער האמפיבית מדגם 'מיסטרל' מתוצרת צרפת, אם כי לא ברור אם מצרים הזמינה את הגרסה הימית של המסוק (Ka-52K).¹²

4. שתי ספינות טילים מדגם 'מולניה' R-32 שנגרעו מהצי הרוסי. הראשונה הגיעה באוגוסט 2015 והשנייה ביוני 2016. ספינות אלה נושאות טילים נגד ספינות מסוג 'מוסקיט' P-270.¹³

בניגוד למשא ומתן הארוך עם רוסיה, מצרים וצרפת הפתיעו את העולם בסדרה של עסקאות נשק גדולות מאוד שהתבצעו במהירות חריגה, וביניהן:

1. במארס 2014, במסגרת עסקה בשווי מיליארד אירו, הזמינה מצרים ארבע ספינות קרב מסוג Gowind-2500. העסקה כללה גם העברת טכנולוגיה, שכן שלוש מהספינות אמורות להיבנות במצרים. נכון לאוגוסט 2016 החלה בניית שתי ספינות, אחת בצרפת והשנייה במצרים. הספינות יחומשו בטיילי 'אקסוסט' נגד ספינות מסוג MM-40.¹⁴

2. בפברואר 2015 הכריזו מצרים וצרפת על עסקה נוספת שערכה 5.2 מיליארד אירו. העסקה כללה 24 מטוסי קרב מסוג Rafale יחד עם החימוש שלהם (פצצות מונחות מסוג 'האמר' AASM וטיילי אוויר-אוויר מסוג MICA); פריגטה מטיפוס FREMM בעלת דחי של 6,000 טון המצוידת בטיילי 'אקסוסט' בלוק 3 נגד ספינות מסוג MM-40 וכן טילי קרקע-אוויר מסוג Aster-15.¹⁵ העסקה נדונה ובוצעה במהירות חריגה ועד אוגוסט 2015, שישה חודשים לאחר שהוכרזה, מצרים כבר קיבלה לידיה את הפריגטה (שהוצאה משירות הצי יצרפתי, שם נקראה 'נורמנדי', ובשמה החדש 'תחיה מיסר'), וכן שלשה מטוסי 'ראפאל', שגם הם הוצאו משירות חיל האוויר הצרפתי.

3. באוקטובר 2015 הכריזו מצרים וצרפת כי מצרים תרכוש שתי אוניות סער אמפיביות מסוג 'מיסטרל' תמורת 950 מיליון אירו. אוניות אלה הוזמנו במקור על ידי רוסיה, אולם העסקה בוטלה בעקבות המעורבות הרוסית באוקראינה. רוסיה הסכימה להעביר למצרים חלק מצויד הפיקוד והבקרה הרוסי שכבר הותקן בספינות, והבטיחה את המכירה של כ־50 מסוקי Ka-52, שחלקם יוצבו

על האוניות. כל אחת מאוניות ה'מיסטרל' סופקה עם נחתת אחת מדגם L-CAT ושתי נחתות CTM-NG, שמאוחסנות בבטן האוניות ומשמשות להעברת כלים כבדים מהספינה לחוף הנחיתה.¹⁶

4. באפריל 2016 הכריזו מצרים וצרפת על עסקה נוספת בסך שני מיליארד אירו עבור לוויין תקשורת וארבע ספינות קרב נוספות – שתי קורבטות מדגם Gowind-2500 ושתי ספינות סיור (OPV) מדגם Adroit. כמו כן דווח שמצרים תרכוש עד 12 מטוסי תובלה 'אירבוס' מדגם A-400, וכן תגדיל את סד"כ מטוסי התובלה שלה מסוג C-295 ל-20 מטוסים.¹⁷

כיצד תוכל מצרים לכסות את העלויות העצומות הללו, כאשר הכלכלה שלה נמצאת בטלטלה מאז תחילת המהומות ב-2011?¹⁸

ישנם לפחות שני מקורות מימון ידועים: הראשון הוא מדינות המפרץ. ערב הסעודית, כוויית ואיחוד האמירויות סיפקו למצרים תמיכה ניכרת מאז ההפיכה הצבאית שהדיחה את הנשיא מורסי ואת משטר 'האחים המוסלמים'. ישנם מקורות הטוענים שמאז 2013 העבירו מדינות אלה למצרים עד 35 מיליארד דולר (במשלוחי נפט, מזומנים והפקדות בבנק המרכזי).¹⁹ לכאורה מדובר בסיוע כלכלי טהור, ולא מצרים ולא אף אחת ממדינות המפרץ אישרו את הדיווחים שכספים אלה שימשו למימון עסקאות נשק עם צרפת ורוסיה. המקור השני הוא משלם המסים הצרפתי, שכן מצרים נטלה הלוואה בסך 3.3 מיליארד אירו עם ערבות של הסוכנות הממשלתית הצרפתית לביטוח אשראי Coface.²⁰

ארצות-הברית: עדיין בתמונה

הקשרים האסטרטגיים בין מצרים לארצות-הברית נמשכו לכל אורך תקופת נשיאותו של מורסי. אמנם היחסים הצטננו לאחר הדחתו של מורסי, אך ממשל אובמה היה מעוניין להמשיך את הזרמת הסיוע למצרים, ולכן נמנע מלתייג את הדחת מורסי כ"הפיכה", שכן החוק האמריקאי אוסר על מתן סיוע למדינות זרות לאחר הפיכה כנגד ממשלה שנבחרה בהליך דמוקרטי.²¹ לכן, למרות שעסקאות נשק בתהליך הוקפאו,²² בלחץ משרד ההגנה האמריקאי – שראה את מצרים כשותפה חשובה באזור – הסיר הממשל בהדרגה את האיסור. השיחות של מצרים עם רוסיה בוודאי עזרו לדחוף את השינוי הזה.²³ גם ישראל, המודאגת מפגיעה במערכה שמצרים מנהלת נגד התקוממויות ג'האדיסטיות בסיני בהיעדר סיוע אמריקאי, ביקשה שארצות-הברית תמשיך לספק למצרים את מסוקי התקיפה מדגם 'אפאצ'י'.²⁴

עד סוף 2015 הופשרו כל עסקאות הנשק המוקפאות. מצרים קיבלה את מסוקי ה'אפאצ'י' מסוג AH-64D שלה, את כל מטוסי הקרב מסוג F-16C/D ואת טילי ה'הרפון' נגד ספינות. בנוסף התחדש הפרויקט להרכבת 125 טנקי מערכה נוספים מדגם 'אברמס' M1A1. עסקה חדשה ל-762 נגמ"שים מסוג MRAP שנגרעו

מהמלאי של הצבא האמריקאי יצאה לדרך בתחילת 2016, וחשוב מכך – נראה שארצות הברית נצמדת להתחייבותה להעניק למצרים את הסיוע הצבאי השנתי בסך 1.3 מיליארד דולר.

רצון לגוון או מסר?

כיצד אפשר להסביר את פעולותיה של מצרים בזמן האחרון? מצרים נוהגת לציין איומים ביטחוניים בחזיתות מרובות כהצדקה לרכישות נשק גדולות ומגוונות. גם צרפת ציינה – בהקשר למכירות הנשק המואצות לקהיר – את הצרכים הדחופים של מצרים בשל "האיומים שהיא ניצבת מולם". בפברואר 2015 אמר הנשיא הולנד לעיתונאים בבריסל, "אני מאמין כי בהקשר הנוכחי, חשוב מאוד שמצרים תהיה מסוגלת לפעול לשימור היציבות ולחוש ביטחון, ולא רק יציבות בתחומה אלא בכלל האזור".²⁵

ובכל זאת, קשה לזהות מהם האיומים על מצרים שלא ניתן לתת להם מענה על ידי 230 מטוסי ה-F16 שכבר נמצאים בידי חיל האוויר המצרי, אבל כן יובסו על ידי 24 מטוסי ה'ראפאל'. הנחה סבירה לא פחות היא שבולמוס רכישות הנשק האחרונות של מצרים לא נועד לתת מענה למצבי חירום מיידיים כלשהם או לאיומי ביטחון חריגים, אלא לשלוח מסר לבעלת בריתה משכבר הימים – ארצות הברית. ההסבר שלפיו פנייתה של מצרים לצרפת ולרוסיה היא סטירת לחי לארצות הברית מקבל חיזוק נוסף כאשר מכניסים את מדינות המפרץ למשוואה. ההיפוך הגלוי בתמיכה האמריקאית בנשיא חוסני מובארכ במהלך 'האביב הערבי' עורר את חמתן של מדינות המפרץ, שלרוב מזוהות כבעלות ברית של ארצות הברית. בעקבות זאת, מדינות המפרץ דוגמת ערב הסעודית ואיחוד האמירויות מבקשות להתערב ולנצל את המחלוקת החדשה בין מצרים לארצות הברית.

אולם למרות שההשערה כי רכישות הנשק הגדולות שעשתה מצרים נועדו לשלוח מסר מהדהד לארצות הברית ולגוון את מקורות הרכש שלה אכן מתקבלת על הדעת, פעולותיה של מצרים תובעות בכל זאת הסבר נוסף. לא ייתכן שההיקף והמגוון של בולמוס הקנייה הבזבזני נועד רק כדי לשלוח מסר פוליטי למדינה זו או אחרת. ליתר דיוק, לרכישות אלה צפויות השלכות עצומות על הצבא המצרי ועל הארגון, הלוגיסטיקה והדוקטרינות שלו. למרות שגיוון מקורות הנשק נשמע רעיון טוב, הוא מסבך את העניינים מבחינת

קשה לזהות מהם האיומים על מצרים שלא ניתן לתת להם מענה על ידי 230 מטוסי ה-F16 שכבר נמצאים בידי חיל האוויר המצרי.

ההתארגנות הצבאית. אמנם לצבא מצרים יש ניסיון בגיוון – חיל האוויר שלו הטיס בעבר מטוסי 'מיג' ומטוסי 'מיראז' 2000' במקביל – אך רכישות חדשות יציבו בעיות אדירות. חיל אוויר מודרני המצויד בלמעלה מ-200 מטוסי F16, יחד עם מטוסי

'רפאל' צרפתיים ו'מיג 29' רוסיים, יתמודד עם אתגרי תחזוקה כבירים. כל אחד מהמטוסים האלה נושא סוגים שונים של חימוש ולא ניתן להחליף ביניהם. לא ניתן להחליף ולו אום או בורג אחד בין המערכות השונות, והמטוסים בדרך כלל מצריכים מערך תמיכה – עם דוקטרינות טיסה שונות ודוקטרינות תחזוקה שונות. לכן נדרש הסבר טוב יותר למהלך ההתחמשות. מצרים טוענת שהיא מציידת את הצבא שלה בגלל האיומים שלפניה, אולם מקור האיומים הוא בעיקר מורדים החמושים בנשק קל: בחצי האי סיני ולאורך הגבולות עם לוב. בנוסף יש למצרים סכסוכים ברמה מסוימת עם סודאן, אולם לאף אחד מהיריבים הללו אין צבא חזק, ולכן איומים אלה אינם מסבירים את הצורך במספר כזה של מטוסי קרב מתקדמים. הם אינם מסבירים את הצורך בשש ספינות קרב חדשות ובפריגטה גדולה אחת, ומעל לכול, הם אינם מסבירים את הצורך בשתי אוניות הסער האמפיביות – דגם אניות שבמקורן נועדו לצורך של הקרנת עוצמה בטווחים ארוכים, ונמצאות ברשות מעט מאוד ציים בעולם.

לאור זאת, יש לראות את רכישות הנשק הגדולות בהקשר הרחב יותר של דוקטרינת א-סיסי והחזון שלו לגבי מצרים, שהוצג מהרגע שתפס את השלטון במדינה. בחזון זה הוא רואה את מצרים מחדשת את מעמדה הקודם כמעצמה אזורית במזרח התיכון, עם יכולת להקרין עוצמה בכל אזור מזרח הים התיכון, במזרח התיכון ובאפריקה.²⁶ למען חזון זה תובע א-סיסי מעמו צייתנות והקרבה.²⁷

על פי א-סיסי, הדרך להשגת היעד היא באמצעות

פרויקטים ענקיים ועתירי השקעה שיבוצעו במהירות האפשרית. דוגמה אחת היא הפרויקט לבניית תעלת סואץ מקבילה, שהשלב הראשון בה הושלם תוך שנה באוגוסט 2015, ועלה 8.5 מיליארד דולר. פרויקטים אחרים כוללים את הקמת הבירה החדשה המתוכננת של מצרים (בעלות של 300 מיליארד דולר) וכן הקמת אזור כלכלי חדש לאורך תעלת סואץ, שיתחרה עם דובאי או עם סינגפור כמרכז סחר עולמי. א-סיסי גם הכריז על בניית כבישים באורך כולל של 6,000 קילומטרים, 113 גשרים ושלושה נמלי תעופה.

כל הפרויקטים האדירים האלה מנוהלים על ידי הצבא – לעתים באופן ישיר ולעתים באמצעות יוזמות משותפות

עם חברות מקומיות או זרות ועם ארגונים בבעלות הצבא. דומה כי א-סיסי מאמין שהצבא הוא הגוף היחידי במצרים המסוגל להשיג יעדים אלה. בעקבות זאת, חלקו של הצבא המצרי בכלכלה המצרית – שהיה משמעותי זמן רב לפני שלטונו של א-סיסי – עלה במידה רבה. מינוי הצבא לניהול הפרויקטים גם מונע ביקורת

יש לראות את רכישות הנשק הגדולות בהקשר הרחב יותר של דוקטרינת א-סיסי והחזון שלו.

מצרים מחדשת את מעמדה הקודם כמעצמה אזורית במזרח התיכון, עם יכולת להקרין עוצמה בכל אזור מזרח הים התיכון, במזרח התיכון ובאפריקה.

וחוסם כל דיון פומבי על האיכות או הניהול של פרויקטים אלה, שכן הצבא מגדיר כל מידע בנוגע לפעילויות כלכליות אלה כסודי ביותר.²⁸

השלכות אזוריות

רכישות הנשק החדשות של מצרים – העולות על אלו שיכלה לרכוש מארצות-הברית, ועוד בסיוע צבאי אמריקאי רב – אמורות לאפשר למצרים להקרין את עוצמתה הצבאית בכל האזור. חשיבות מיוחדת יש לנושאות המסוקים מסוג 'מיסטרל', שכן ספינות אלה תוכננו במיוחד למבצעי הקרנת עוצמה. אפילו האפשרות לשלוח כוח נחיתה חמוש עם טנקי מערכה ובליזי מסוקי תקיפה למצרי באב אל-מנדב, או אפילו להרחיק עד איראן, צפויה להעניק למצרים משקל רב באזור.

מצרים השיגה יכולת זו בעזרת סיוע כספי גדול מצד מדינות המפרץ – ערב הסעודית, איחוד האמירויות וכווית. לכן יש לפרש תהליך זה גם בהקשר של קואליציית ההתנגדות לאיראן בהובלת ערב הסעודית. נכון לעכשיו מצרים משתתפת בקואליציה שנלחמת בתימן. הנשק החדש שרכשה ובמיוחד הכוח הימי שבו עשוי להשפיע על תוצאות המלחמה לטובת הקואליציה. יחד עם זאת, אין ספק שמצרים פיתחה תלות רבה בערב הסעודית ובאיחוד האמירויות, כך שאמנם היא שואפת להפוך למעצמה מובילה במזרח התיכון, אך חופש הפעולה שלה בוודאי מוגבל. ההשלכות על ישראל משמעותיות מאוד. מצרים מילאה במשך עשרות שנים את התחייבויותיה במסגרת הסכם השלום עם ישראל. יתרה מכך, מאז עליית אסיסי לשלטון, היחסים הדו־צדדיים וכן רמת שיתוף הפעולה בין המדינות השתפרו במידה ניכרת. לכן, ההתחמשות הנוכחית של מצרים אינה אמורה

להדאיג את ישראל בטווח הקרוב. עם זאת, ההתחמשות והחתירה של מצרים להיות שוב מעצמה אזורית צריכות להיבחן בירושלים בזהירות הראויה. בסופו של דבר, צה"ל הוא הצבא הגדול היחיד הניצב בגבולות מצרים, וישראל אינה יכולה להתעלם מהאיום המסתתר מאחורי התחמשות בקנה מידה כזה. הרכישה של מטוסי קרב מודרניים כגון 'ראפאל' ו'מיג 29M' תביא לשחיקת היתרון האיכותי של ישראל באוויר – אפילו לאחר כניסת מטוסי F-35 לשירות ב־2017. חיל הים המצרי גדול בהרבה מחיל הים הישראלי כבר עכשיו, וכאשר שש ספינות הקרב החדשות והצוללות החדשות ייכנסו לשירות בשנים הקרובות, יהיה למצרים חיל ים מאיים באמת.

צה"ל הוא הצבא הגדול היחיד הניצב בגבולות מצרים וישראל אינה יכולה להתעלם מהאיום המסתתר מאחורי התחמשות בקנה מידה כזה, שתביא לשחיקת היתרון האיכותי שלה באוויר – אפילו לאחר כניסת מטוסי F-35 לשירות ב־2017.

חשש מיוחד מבחינת ישראל עולה מטילי הקרקע־אוויר מדגם Antey-2500, שעלולים להשפיע על חופש הפעולה של חיל האוויר הישראלי אפילו מעל המרחב

האווירי של ישראל. כך גם לגבי טילי ה-'מוסקיט' שעל סיפון הספינות מדגם 'מולניה', שעלולים לפגוע בחופש הפעולה של חיל הים הישראלי.

מסקנות

רכישות הנשק הגדולות שביצע א־סיסי הן חלק מחזונו הנרחב, שבו הוא רואה את מצרים חוזרת למעמד הראוי לה כמעצמה אזורית גדולה במזרח התיכון. החזון כולל פיתוח כלכלי, ולשם כך יוזם א־סיסי שורה של פרויקטים ענקיים רבים נוספים, וביניהם תעלת סואץ החדשה והאזור הכלכלי של התעלה.

נותר עדיין להמתין ולראות כיצד יצליח חזון מרשים זה. האם הפרויקטים המתוכננים יקנו אחיזה במצרים? הבעיות הכלכליות, החברתיות והדמוגרפיות של מצרים עצומות. יתרה מכך, שנתיים בלבד לאחר עלייתו של א־סיסי לשלטון, חוקרים רבים כבר רואים בחזונו כישלון אדיר, ומאשימים אותו בבזבז הסיוע הכלכלי העצום שקיבל. ישנם אפילו סימנים לכך שהתומכות הגדולות של מצרים במפרץ משנות אט אט את דעתן.

מנגד, למצרים היסטוריה ארוכה של יציאה מתסבוכת של בעיות כלכליות וחברתיות. היא אולי לא תהפוך למובילה האזורית שא־סיסי היה רוצה שתהיה מבלי לצמוח קודם ככוח כלכלי ותרבותי, אולם כוחה הצבאי הפך לעובדה קיימת, ולא יהיה מנוס מהבאתו בחשבון בעתיד.

הערות

- 1 "French Mistral Warship Carrier arrives in Egypt's Alexandria," *al-Ahram Online*, June 23, 2016, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/223644/Egypt/Politics/-French-Mistral-warship-carrier-arrives-in-Egypt-A.aspx>
- 2 "Second French Mistral Warship Arrives at Alexandria Port" *Daily News Egypt*, October 6, 2016, <http://www.dailynewsegypt.com/2016/10/06/second-french-mistral-warship-arrives-alexandria-port/>
- 3 Jeremy M. Sharp, "Egypt: Background and U.S. Relations," U.S. Congressional Research Service, February 25, 2016, <https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>
- 4 "סיוע ביטחוני: משרד החוץ ומשרד ההגנה צריכים להעריך כיצד תשיג התוכנית למימון צבאי למדינות זרות – עבור מצרים – את יעדי מדיניות החוץ והביטחון של ארצות הברית," דיווח לוועדת היחסים הבינלאומיים של בית הנבחרים, המשרד לביקורת המדינה של ארצות הברית, GAO-06-437 סיוע ביטחוני, אפריל 2006.
- 5 Jeremy M. Sharp, "Egypt: Background and US relations" U.S. Congressional Research Service, June 27, 2013, p. 29 ff. <https://www.offiziere.ch/wp-content/uploads/RL33003.pdf> המאוחרות של הדוח. ראו:
- 6 Ryan Crotty and Gregory Sander, "U.S. Military Aid and Sales to Egypt," CSIS *Current Issues* No. 23, March 15, 2011, <https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs->

- public/legacy_files/files/publication/110315_DIIG_Current_Issues_23_Egypt_Arms_Aid.pdf
- 7 “Egypt Subs Deal Boosts German Arms Sales,” *UPI*, September 11, 2012, <http://www.upi.com/Egypt-subs-deal-boosts-German-arms-sales/77011347378686>
- 8 אין לראות ברכישת הצוללות מתוצרת גרמניה סטייה מרכישת תוצרת אמריקאית, שכן ארצות-הברית אינה מייצרת צוללות המונעות בדיזל. מסיבה זו גם ישראל בחרה בצוללת מסוג 209.
- 9 David Schenker and Eric Trager “Egypt’s Arms Deal with Russia: Potential Strategic Costs,” *Policy Watch* 2218, Washington Institute, March 4, 2014, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/egypts-arms-deal-with-russia-potential-strategic-costs>
- 10 “Russia’s Landmark \$2Bln Deal with Egypt for MiG Fighter Jets,” *Sputnik News*, May 25, 2015, <https://sputniknews.com/world/201505251022532899>
- 11 “Russia to Supply Antey-2500 Missile System to Egypt by End of 2016 – Source,” TASS Russian News Agency, March 6, 2015, <http://tass.ru/en/russia/781433>
- 12 Jeremy Binnie, “Egypt to Get First KA-52 helicopters in 2017,” *IHS Jane’s Defence Weekly*, January 20, 2016, <http://www.janes.com/article/57319/egypt-to-get-first-ka-52-helicopters-in-2017>
- 13 “Egypt will Get a Second “Anti-Terrorist” Boat P-32 from Russia,” RIA News Agency, June 25, 2016, <https://riafan.ru/532255-egipet-poluchit-vtoroi-antiterroristicheskii-kater-r-32-ot-rossii>
- 14 “France Secures 1 Billion Euro Navy Deal in Egypt,” Reuters Africa, July 19, 2014, <http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL6N0PU0JJ20140719>
- 15 Jamey Keaten, “French Official: Egypt to Buy 24 Rafale Jet Fighters for 5.2B Euros; Jets’ First Foreign Sale” *US News*, February 12, 2015, <http://www.usnews.com/news/business/articles/2015/02/12/official-egypt-1st-foreign-buyer-of-french-rafale-fighters>
- 16 Ahmed Eleiba, “Sea Power: The Significance of Egypt’s Mistral Deal,” *al-Ahram Online*, October 4, 2015, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/152072/Egypt/Politics-/Sea-power-The-significance-of-Egypt-s-Mistral-deal.aspx>
- 17 Oscar Nkala “Egypt, France to Sign Arms Deal MidApril,” *Defense News*, April 6, 2016, <http://www.defensenews.com/story/defense/policy-budget/industry/2016/04/06/egypt-france-fighter-jet-frigate-satellite/82695674/>
- 18 Amr Adly, “Will the March Investment Conference Launch Egypt’s Economic Recovery?” Carnegie Middle East Center, March 5, 2015, <http://carnegie-mec.org/2015/03/05/will-march-investment-conference-launch-egypt-s-economic-recovery/i3hj>
- 19 “21.5 Bn Pacts to be Inked During Saudi King’s Egypt Visit,” *al-Arabiya*, April 6, 2016, <http://english.alarabiya.net/en/business/economy/2016/04/06/-21-5b-pacts-to-be-inked-during-Saudi-king-s-Egypt-visit.html>
- 20 Oskar Nkala, “Egypt OKs Plan for €3B Military Gear Loan From France,” *Defense News*, March 13, 2016, <http://www.defensenews.com/story/defense/international/mideast-africa/2016/03/13/egypt-oks-plan-3b-military-gear-loan-france/81747370/>
- 21 Mark Landler, “Aid to Egypt Can Keep Flowing, Despite Overthrow, White House Decides” *New York Times*, July 25, 2013, <http://www.nytimes.com/2013/07/26/world/>

- middleeast/aid-to-egypt-can-keep-flowing-despite-overthrow-white-house-decides.
html?_r=1
- Ahmed Eleiba, "Analysts Say US Aid Halt will have Limited Impact," *al-Ahram Online*, October 10, 2013, <http://english.ahram.org.eg/News/83715.aspx> 22
- Eric Auner, "Russian Arms Talks Underscore Uncertainty of Egypt-U.S. Ties," *World Politics Review*, February 27, 2014, <http://www.worldpoliticsreview.com/trend-lines/13596/russian-arms-talks-underscore-uncertainty-of-egypt-u-s-ties> 23
- Barak Ravid, "Israel to the US: Continue to Give Egypt Attack Helicopters," *Haaretz*, 24
- Israel Pressures the US on Military Aid to Egypt," *i24News*, **ראו גם**: March 19, 2014.
March 19, 2014, <http://www.i24news.tv/en/news/international/middle-east/140319-israel-pressures-the-us-on-military-aid-to-egypt>
- Keaten, "French Official: Egypt to Buy 24 Rafale Jet Fighters for 5.2B Euros." 25
- Egypt's Vision 2030 website at <http://sdsegypt2030.com?lang=en>: **ראו**: 26
- Hamza Hendawi, "Demanding Order, el-Sissi Turns to Military to Rebuild Egypt," *The Big Story*, July 8, 2016, <http://bigstory.ap.org/article/4fdb359792574948a61d8d7ce7a88b66/demanding-order-el-sissi-turns-military-rebuild-egypt> 27
- Mohammad Hamara, "The Armed Forces and Business: Economic Expansion in the Last 12 Months," *Mada Masr*, September 9, 2016, <http://www.madamasr.com/sections/economy/armed-forces-and-business-economic-expansion-last-12-months> 28